

KÜRESEL İMPARATORLUK DÜZENİ VE POST-SOSYALİZMİN POST-MİLLİYETÇİLİK OLARAK SEFALETİ: KÜRE-YEREL TOPLUMSAL DEĞİŞME VE DEVLETSİZ DEMOKRASİ / EGEMENLİK ANLAYIŞI

Ertan Eğribel

Özet: Küreselleşmenin aktörlerini, yönünü, kaynaklarını post-sosyalizmin ve post-milliyetçiliğin biçimlenme özelliklerini toplumsal değişme anlayışı (açılımlar) çerçevesinde ele alacağız. Esas vurgumuz post-sosyalizmin post-milliyetçiliğe dönüşümü olacaktır. "Pre-kapitalist" ilişkilerin egemen düzen içindeki yeri ve rolünün tartışması biçiminde kendini geliştiren ve emperyalizm karşıtlığı ile kitleselleşen Türk solu küreselleşmeyle tam tersine bir yönelişin savunucusu durumuna gelerek marjinalleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küresel İmparatorluk düzeni, Post-milliyetçilik, devletsiz demokrasi

Global Imperial Order and the Misery of Post-Socialism as Post-Nationalism: Global-Local social Change and the Perception of Democracy/Sovereignty without State

Abstract: In this article, we will discuss the direction, the actors, the sources of globalisation and the characteristics of the formation of the post nationalism in the context of the social change perception. Our main stress will be on the transformation of post-socialism into post nationalism. In the past, Turkish left, which developed itself in the form of discussing the place and the role of "pre-capitalist" relations within the sovereign powers and popularised with anti emperyalism, became a defender of just a contrary direction in the globalisation process and marginalized.

Keywords: Global Empire order, post-nationalism, democracy without state

Sosyolojide toplumsal değişme anlayışı yakın zamanlara kadar evrensel-ulusal arasındaki ilişkilere bağlı zorunlu-gönüllü bir değişme olarak tanımlanmıştır. Toplumların sosyoloji öncesinde de evrensel ilişkilere bağlı bir toplumsal değişme anlayışına yabancı, ilgisiz kaldığını söylenemez. Evrensellik anlayışını yeni ve modern bir anlayış olarak tanımlamak ve Batı ile özdeşleştirmek eksik ve yanlış bir değerlendirmedir. Evrensellik geçmiş dönemlerde de Doğu ve Batı'da tarafların kendilerini dünyanın merkezine koymaları biçiminde ifade edilmiştir. Evrensel dinler bu anlayışın bir kanıtıdır. Doğu-Batı çatışmasının tüm dünyanın kaderini belirleyen bir çatışma olması (dünya egemenliği siyaseti) evrensel dünya görüşlerinin ve buna uygun belli bir değişme anlayışının da ortaya çıkmasına izin vermiştir. Modernleşme XIX. yüzyılda ortaya çıkan Batı üstünlüğü / dünya egemenliği temelinde iktisada dayalı yeni bir evrensellik anlayışını belirtmektedir. Bu anlayış içinde de belli bir cepheye bağlanarak farklı sınıfsal ve toplumsal çıkarları belirtmek ve savunmak mümkündür. Toplumlar arasındaki çelişkiler, toplum

içi çıkar farklılıkları ve çatışmalar bu yönde belli açıklamaların (milliyetçilik, sosyalizm) geçerlilik kazanmasını sağlamıştır. Batı dünya egemenlik örgütlenmesinin tarihi olarak tanımlanması ve eleştirisinde Marxism önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak evrensellik anlayışının temellendirilmesinde Batı-merkezliğin esas alınması yeni sorunlara neden olmuştur. Toplumsal değişimin biçimlenme yönü ve uygulamaları Batı dünya egemenlik düzenine göre biçimlenmiştir. Günümüzde Batı sosyalizminin ve milliyetçiliğin sorunları bu değerlendirmeden bağımsız olarak ele alınamaz. Batı dışı toplumlarda da sosyalizm ve milliyetçilik anlayışlarına dayalı modern toplumsal değişme (Batıcılışma) anlayışının açmaza dönüşmesi aynı değerlendirme ve çabanın değişik bir yüzüdür. Bu açmaz / tükeniş küreyerel bağlamda ortaya çıkan eleştiri ve değişimlerin de gerekçesi olacaktır. Geçmişte sosyalizm ve milliyetçilik birbirlerine karşıt iki dünya görüşü, iki farklı siyaset arasındaki çekişmeye bağlı olarak birbirlerinden farklılaşırken küreyerelleşmeyle tek bir merkezin / düzenin egemen olması birbirlerine karşıt olmaktan çıkmasına ve yakınlaşmasına neden olmuştur. Post-sosyalizm ve post-milliyetçilik arasındaki bu kaynaşmanın tartışılmaması ilgi çekicidir. Bu yakınlığın gündeme gelmesi öncelikle devletsiz demokrasi / egemenlik anlayışına dayalıdır. Çalışmada varacağımız bir sonucu baştan belirtelim. Devletsiz demokrasi / egemenlik anlayışı başıbozuğun egemenliğinden ve serbestliğinden başka bir şey değildir. Önce toplumun kendi tarihi birikimine ve geleceğine karşıttır. Post-sosyalizmin sefaleti de sosyalizmin tarihten ve geleceğe yönelik bir uygarlık perspektifinden vazgeçmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Mutlak kimliklerin savunusu tarihten, gelecekte vazgeçmenin de bir göstergesidir. Bu çalışmada küreselleşmenin aktörlerini, yönünü, kaynaklarını post-sosyalizmin ve post-milliyetçiliğin biçimlenme özelliklerini toplumsal değişme anlayışı (açılımlar) çerçevesinde ele alacağız. Esas vurgumuz post-sosyalizmin post-milliyetçiliğe dönüşümü olacaktır. “Pre-kapitalist” ilişkilerin egemen düzen içindeki yeri ve rolünün tartışılması biçiminde kendini geliştiren ve emperyalizm karşıtlığı ile kitleselleşen Türk solu küreselleşmeye tam tersine bir yöneliş savunucusu durumuna gelerek marjinalleşmiştir.

1980 öncesinde Batı sosyalizm anlayışından ve Batı-merkezcilikten kaynaklanan sorunlarına karşın Türk solunun etnik, dini bölünmelere, tarikatçılığa, cemaatleşmeye, kabileciliğe, mezhepçiliğe karşı tavrı anti-kapitalist, anti-emperyalizm temelinde gelişen devrim-özgürleşme perspektifindedir. Ecevit CHP’si de bu görüşlerin militan savunucusudur. ¹ Devlet de bu yönde (kal-

¹ Bu nedenle “kemalizm” ile sosyalizm arasında çin seddinin bulunmadığından söz edilmiştir. Dönemin CHP’si özellikle 1970’lerde resmi olmasa da solun “çatı partisi” olarak desteklenmiştir. Günümüzde yeni “çatı partisi” arayışlarının öncülüğünü kimin üstlendiği göz önünde tutulursa terslik daha çok anlaşılacaktır.

kınma iktisadı çerçevesinde ve planlama aracılığıyla) belli bir rol üstlenmiştir. Terslik evrensellik ile ulusalçılık gerilimi içinde “*pre-kapitalist*” ilişkilere karşıt olarak kendini temellendiren ve toplumun öncüsü-sözcüsü olarak kitleselleşen Türk solunun ve devletin küreselleşmeyle geçmişte “*gerici*” olarak eleştirdiği “*kapitalizm öncesi*” dar toplumsal kimliklerin ve ideolojik formasyonların savunucusu durumuna gelerek kuyrukçuluk yapmasıdır. Küresel egemenlik düzeni içinde post-sosyalizm post-milliyetçiliği, mezhepçiliği kendisine dayanak yaparken devletsiz bir demokrasi / egemenlik anlayışının da savunucusu haline gelmiştir. Toplumsal değişme olayının temelinde belli bir düzen anlayışı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara çözüm getirme çabası vardır. Tarih bu değişimlerin gerçekleştiği ana zemindir. Günümüzde askeri, siyasi, iktisadi, hukuki, ahlaki çeşitli düzeylerde toplumlar arası ilişkilerinin bütünlük ve farklılık eğilimine uygun olarak yeniden tanımlanması, dünya siyaseti çerçevesinde sistematik olarak dönüştürülmesi insanlık için bir yol ayrımını belirtmektedir. Modern toplum düşüncesinin / toplumsal değişme anlayışının eleştirilmesi bu açıdan önemlidir. Ancak bu eleştiri Batı üstünlüğüne dayalı mevcut dünya dengesini / dengesizliğini tartışmadıkça ve kökten bir biçimde değiştirmedikçe mevcut dengesiz gerçekliği yeniden başaşağı daha derine ve daha karmaşık, daha eşitsiz / dengesiz bir biçimde kurmaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Küreselleşme, post-sosyalizm, post-milliyetçilik tartışmalarına veya tersinden söylersek modernleşme eleştirilerine bu açıdan bakmak gerekir. Yeni görüşler ve buna uygun düzenlemeler Batı dünya egemenlik düzenini / eşitsiz dengeyi, farklılıkları ortadan kaldırmıyor, tam tersine pekiştiriyor. Batı günümüzde kendisini farklılıkları ortadan kaldıracak bir model ve çözüm merkezi olarak göstermekten vazgeçmiştir. Bütünsel dünya görüşlerinin reddedilmesi veya tarihin sonu görüşlerinin gündeme getirilmesi bu nedenledir. Günümüzde Batı'nın Doğu üzerindeki egemenliğinden vazgeçmeden yeniden biçimlendirmesi modern toplum örgütlenmesine yönelik belli eleştirilerin ortaya çıkmasına izin verdiği gibi küreselleşme olarak ifade edilen yeni bir toplumsal değişme anlayışının da geçerlilik kazanmasını sağladı. Geçmişte evrensel-ulusal arasında görülen Batı-merkezli zorunlu-gönüllü ilişki yeni dönemde buna karşıt belli özellikler taşıyan küre-yerel ilişkiler biçiminde tanımlandı. Küre-yerel toplumsal değişme anlayışı ve uygulamaları Batı'nın Doğu üzerindeki egemenliğini toplumu da kapsayacak biçimde yeni alanlara yayarak genişletmiştir. Bunu toplumların, bireyin özgürleşmesi olarak görmek için bilincin / aklın körleşmesi ve gerçeklikten iyice kopmak gerekir. Bu yabancılaşmayı sağlayan mevcut Batı egemenliğinin benimsenerek yeni dünya siyaseti / iktidar arayışından vazgeçilmesidir. Günümüzde dünya çapında belli bir değişim ihtiyacı vardır, ancak bu değişimin yönü ve sonuçları tartışmalıdır.

Küreselleşme, Doğu-Batı ilişkilerindeki Batı lehine olan dengeden / dengelessizlikten yola çıkarak yine Batı (onun temsilcisi olan ABD) tarafından önerilmektedir. Bunun için sadece Batı'nın değil Doğu toplumlarının da yeneden örgütlenmesi gündeme getirilmektedir. Modern dünya örgütlenmesi içinde sosyalizm ve milliyetçilik birbirlerine karşıt olsa da endüstri ilişkilerine (kapitalizme) dayalı yeni toplum örgütlenmesini savunmuşlar, geleneksel toplum ilişkilerininin tasfiyesi demokratikleşme, özgürleşme olarak görülmüştür.² Günümüzde demokratikleşmeden anlaşılan küresel dünya egemenlik ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkan etnisite, din, cinse dayalı yerellikler, her türden tikelliklerdir. Küre-yerel bölünme ve karşıtlıklar rastgele ortaya çıkmamıştır. Modern toplum örgütlenmesinin egemen ilişkilere göre belli toplumsal karşıtlıklar ve farklılıklar yaratması gibi küresel egemenlik ilişkileri de (iktidar üzerinden kurulan) kendisine bağlı farklı düzeylerde yeni eşitsizlik kalıpları, bölünme ve karşıtlıklar yaratmıştır. Bu kimlikler küresel egemenlik ilişkilerin bir uzantısı olarak belli konumlar içinde (aşılması mümkün olmadığı için açmaz olarak) kökleşmiştir. Bu durum küreselleşmenin modern toplum örgütlenmesine karşıt olarak yaygınlaşmasını sağlarken (demokratikleşme, özgürleşme bu yönde zorunlu-gönüllü değişimi belirtmektedir), diğer yandan yeni problemler ortaya çıkarmaktadır. Post-sosyalizm artık anti-kapitalist, anti-emperyalist mücadele hattı temelinde kendini tanımlamak vazgeçmiştir, kapitalizmin / emperyalizmin aşıldığı teziyle, anti-marxizm üzerinden (öznesi olmayan, devletsiz) *"ekolojik uygarlık"*, *"bilisim uygarlığı"*, *"radikal demokrasi"* gibi küresel yeni süreç ve oluşumların savunuculuğunu yapmaktadır. Küreselleşmenin zorunlu bütünleştiricisi olan yerellikler, bölgeselleşme ve özerkleşme ve eklemleme post-sosyalizmin kuramsal ve siyasi-pratiğini, demokratikleşme anlayışını belirtmektedir. Günümüzde post-sosyalistler milliyetçiliğe, ulus-devlete karşı daha dar, muhafazakar, ırkçı yeni post-milliyetçiliğin militan savunucuları ve temsilciler-

² Sosyalizm başlangıçta kapitalizm içinde günlük çalışma saatleri, ücretler, çalışma şartları, örgütlenme, sigorta gibi toplumsal hak ve özgürlükleri savunarak, kapitalizmin adaletsizliği, eşitsizliği ve sömürsününün eleştirisiyle kendisini geliştirmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin bütünsel olarak ancak yeni bir dünya düzeni anlayışı içinde gerçekleşebileceği anlayışı kapitalizme karşı zorunlu olarak evrensellik savunusu biçimindedir. Buna karşılık milliyetçilik mevcut dünya düzeninde ulus-devlet anlayışı çerçevesinde kamu hukuku ve özel hukuk çerçevesinde öne çıkan temel hak ve özgürlüklerin savunusu olarak kendini toplumsallaştırmıştır. Her ikisinde de Batı'nın dünya egemenliği sayesinde elde ettiği güce ve imkanlara dayanarak mevcut koşulların iyileştirilmesi vardır. Batı yayılmacılığı nedeniyle bu hak ve özgürlükler evrensel olarak ilan edilmiştir. Küreselleşme kendisini iktisada, üretime dayalı bir örgütlenme olarak tanıtmamaktadır. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler anlayışı küresel dünya düzeni ve toplumsal yeni kimlik kalıplarının savunusu biçimini alacaktır.

ri olmuşlardır.³ Türkiye’de bunun görüntüsü “*Türk solu*” nun etnik-milliyetçi “*Kürt solu*”na dönüşmesidir.⁴ Post-sosyalizmin post-milliyetçiliğe dönüştüğünün en açık ve belirgin örneği Kürt etnik sol-milliyetçiliğini temsil eden PKK’dır. PKK örgütlenmesinin Avrupa, ABD, Orta Doğu’daki eski ve yeni yönetimlerle ilişkisi ve Türkiye ile askeri-siyasi bağlantısının bunun üzerinden olması da küre-yerel ilişkiler ağının işleyişini de gösterecektir. Türkiye’de yönetimin “*Kürt sorunu*”nu tanınması (diğer bir deyişle Türklüğün ve siyasetin/ devletin sorun olarak gösterilmesi) yeni dünya düzeninin zorlamasıyla ortaya çıkan bir uyumu belirtmektedir.

Modern evrenselliğin, modern kimlik kalıplarının (sosyalizm, milliyetçilik) eleştirisi olarak gündeme getirilen küre-yerel toplumsal değişme anlayışı ve örgütlenmesi Batı-dışı toplumların inisiyatifinde değildir. Bunun ötesinde dünya çapında bir değişimi belirten yeni ilişki ve düzenlemelerin öncülük ve sözcülüğünü de Batı-dışı ülkeler yapmamaktadır. Tarihin sonu, toplumsalın sonu, ulus-devletin sonu, sosyalizmin sonu, devlete karşı toplum, post-modernizm, post-sosyalizm, küre/ yerelleşme, yeni dünya düzeni, ekolojik uygarlık gibi tarihi ve siyaseti/ devleti dışlayan günümüz tartışmalarının çerçevesini Batı çizmiştir. Bu tartışmaları belirleyen sorunlara karşı eleştirilerin başlangıcında Batı olmasa bile tartışmaları Batı biçimlendirmektedir. Bu durumda Batı üstünlüğünden/ egemenliğinden söz edip tartışmalarda Batı’nın öncülük yapmasını ve farklılığı doğal görmek (“Batılı bilgi!”) kendi başına tartışılması gereken teslimiyetçi bir tavırdır. Doğu toplumlarının güç ve birikimine inançsızlıktan kaynaklanmaktadır. Bunun ötesinde Batı aklının veya Batı insanının üstünlüğünden söz ederek, Doğu insanını aşağılayan bakış açısını tartışmak bile gereksizdir. Batı-merkezci sosyalizm ve milliyetçilik örgütlenmesi Batı üstünlüğüne dayalı belli bir toplumsal değişme anlayışını zorunlu hale getirmiştir. Ancak bunu tek yönlü olarak görmek, bu ilişkilere katılan Doğu toplumlarını tarihin dışında kaldığını söylemek mümkün değildir. Batı-dışı toplumlar Batı evrenselliğini, modernleşmeyi, Batı-merkezli tarih anlayışına ve uygulamalarına karşı hem belli bir direnç göstermiş, hem de bu yönde eleştirel değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Yakın zamanlara kadar Doğu toplumları modern dünya egemenlik ilişkilerine katılmışlar, bu ilişkilerde kendi adlarına etkili olmuşlardır.

³ Küreselleşme ulus-devlet anlayışına dayalı milliyetçiliği de dönüştürmüş, devletsiz veya devletin egemenliğinin en aza indirildiği “radikal demokrasi” anlayışı içinde post-milliyetçiliğin savunusu biçimini almıştır. Çeşitli kimliklerin özgürleşmesi kendini aşması anlamında bir değişmeyi değil kendi varlığını kabul ettirme ve mutlaklaşması anlamında bir gelişmeyi belirtmektedir.

⁴ Bu konu üzerinde daha önce bir çalışmamızda belli tespitlerde bulunmuştuk.

I. Dünya Savaşı sonuna kadar Osmanlı, II. Dünya Savaşı sonrası Çin, Cezayir, Türkiye-Kıbrıs Türk devleti bu açıdan birbirinden farklı örneklerdir. Bir başka düzeyde örnek vermek gerekirse 1. Dünya savaşında ortaya çıkan I. Doğu Halkları Kurultayı, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Bandung Konferansı Doğu haklarının dünya sorunları üzerinde etkili olma çabasının göstergeleridir. Batı-dışı toplumlar gündeme gelen dünya egemenliği uygulamaları ve kuramsal değerlendirmelerin sadece takipçisi veya tepkisel olarak reddedicisi değildir. Ancak bu çabalar mevcut dünya egemenlik ilişkilerini aşacak biçimde sonuç vermemiştir. Doğu toplumlarının, özellikle Türkiye'nin kendi adına sosyoloji ve sosyalizm düzeyinde Kemal Tahir ve Baykan Sezer öncülüğünde başlattığı kuramsal düzeydeki tartışmalar görüşlerin kendisinden kaynaklanmayan nedenlerle etkisiz kalmıştır. Günümüzde Doğu toplumlarında geniş kesimlerin, akademik çevrelerin Batı'nın getirmiş olduğu sunuşu ve düzeni benimseyerek küre-yerel ilişkilere gönüllü-zorunlu olarak katılma çabası teslimiyetin belirtisidir. Gerçekte önerilen Batı'nın açmazına katılmaktan başka bir şey değildir.

Günümüz toplum sorunlarıyla (toplumsal değişimle) ilgili tartışmaları Batı'nın başlatmış olması veya etkinliği burun kıvrıp reddedilmesinin, önemsenmemesinin nedeni olamaz. Tartışmalar Batı tarafından başlatılmış olsa bile dünyanın temel sorunları ve açmazıyla ilgilidir. Bu sorunların Batı tarafından algılanışını ve kendi çıkarları temelinde dönüştürülmesini amaçlıyor. Ancak tartışmaların genişlik kazanması ve açmaza dönüşmesi bizim de kendi sözümüzü söylememize izin veriyor. Sadece bu açıdan bile ilgisiz kalmak mümkün değildir. Bunun ötesinde bu sorunlar belli bir aydın/akademik çevrenin bir araya gelip masa başında tartıştığı konular değildir. Uygulama düzeyinde de belli sonuçları vardır. Uygulamadan da sınırlı, dar alan araştırmaları (daha çok da kent sel yenilenme, yoksulluk, şehir dindarlığı, tüketim vb). anlaşılmalıdır. Dünya çapında belli bir dönüşüm ve bu yönde iktisattan siyasete, kültürden gündelik ilişkilere kadar belli zorlamalar, yönlendirme ve etkinlik sağlama çabası vardır. Bu tartışmaların ortak yönü modern toplum örgütlenmesine, modern kimlik kalıplarına (sosyalizme, özellikle ulus-devlete, milliyetçiliğe) yönelik belli bir eleştiri getirmesi, devlet-toplum, toplum-toplum, toplum-birey ilişkilerine yönelik yeni açılımların gönüllü-zorunlu görülmesidir. Modern toplum örgütlenmesi ve değerlendirmelerinden farklı olarak küre-yerel toplumsal değişim anlayışı devlet-toplum-birey ilişkilerini uyum temelinde değil, karşıtlık temelinde ele alarak, etnik, dini, cinse dayalı yeni kimlik yapılarını toplumun-bireyin özgürleşmesi (Batı dünya düzeninin demokratikleşmesi) olarak tanıtmaktadır. Bu tartışmalara/sorunlara tepkisel biçimde karşı çıkmak ve reddetmek yerine bütün bu konuları kapsayacak, aşacak bütünsel yeni bir açıklamayı ve özgürleşmeyi savunmak gerekir. Bugünkü uygulamalara karşı çıkmak adına,

geçmişte yine Batı tarafından getirilen sosyalizm, milliyetçilik açıklama ve uygulamalarını, düzenlemelerini savunmak tersliğine de düşmemek gerekiyor. Batı'nın yapıp ettiklerini savunmak bizim işimiz değil. Buna ihtiyaçları da yok zaten. Batı'nın iki farklı dönemde, iki farklı siyasetinden (modern-küre-yerel, sosyalizm-milliyetçilik) birinin gönüllü militan savunuculuğuna koşulmak olsa olsa kendi sorunlarımıza ne kadar yabancılaştığımızı gösterir.

İmparatorluk ve Küreselleşme

Günümüzde dünya egemenlik düzeni ile ilgili ortaya çıkan açıklamaların Batı-dışı toplumlarda da ilgi görmesi, sistem yaklaşımının öne çıkması rastlantı değildir. Batı yayılmacılığı güçlendikçe Batı-dışı toplumların direnci ve etkinliği de azalmaktadır. Küre-yerel toplumsal değişme anlayışı paradoksal bir biçimde sistemin açmazlarından (yarattığı eşitsiz dengeden, toplumlar arası farklılaşma ve mesafelerin açılmasından, Batı lehine çözümün darlaşmasından güçlenmekte ve beslenmektedir. Yerelliklerin gündeme gelmesi bu anlamdadır.⁵ Bir başka biçimde söylersek küresel modernleşme eleştirisi modern dünya egemenlik düzeniyle ilgili sorunlardan yola çıkarak yeni bir toplumsal değişme anlayışını gündeme getirmektedir. Ancak bu toplumsal değişme anlayışı içinde değişmeyen ilişki Doğu-Batı ilişkilerinde Batı lehine kurulu olan dengesizliktir. Bu dengesizliğin küre-yerel zorunlu-gönüllü ilişkiler biçiminde tanımlanabilmesi için öncelikle belli ön-kabullerin olması gerekir. Bu yaygın ön-kabulleri (kayıpları) pek çok düzeyde gösterebiliriz ama biz bunu kuramsal düzeyde öne çıkan bir kitap üzerinden yapacağız. Başka kitaplar da seçilebilirdi elbet ama bu kitabın bir özelliği de sosyalizmin sonundan söz edilen bir dönemde yazarlarının konuyu sosyalizm literatürü içinde kalarak (post-sosyalizm) yaptıkları görüşüdür.⁶ Sosyalizm Batı'da çözüm / öncülük konusunda Doğu'ya farklı bir al-

⁵ Türkiye'de bu paradoksal değişimi sağlayan gelişmenin öncülüğünü ideolojik formasyonu anti-kapitalist, anti-emperyalist bir özellik taşımayan, hatta referansları aynı zamanda pre-kapitalist özellikler taşıyan yeni liberal-muhafazakarlığın savunucusu olan AKP yapmıştır. Bu öncülük küreselleşmenin sağladığı konjonktürel bir gelişmenin uzantısı biçimindedir. Türkiye'de geçmişte kenarda kalan İslamcı ve etnik-kürt siyasetin gündeme gelmesi küreselleşme coğulculuk (küre-yerel toplumsal değişme) dalgasının ürünüdür. Türkiye'de post-sosyalizmin temsilcisi (küresel) sol, post-milliyetçiliğin savunucusu olarak yeni egemen ilişkilere eklenmiş, vesayetçiliğin, yeni statükonun militan savunucusu ve yedeği haline gelmiştir. Yeni sol devrimden, iktidardan, kapitalizm ve emperyalizm karşıtlığından, kendi tarihinden vazgeçerek devrimcileşmiştir!

⁶ Bu kitap yine sosyalizm ve "hegemonya", "iktidar" ve "radikal demokrasi", "toplumsal / tarihsel özne", "işçi sınıfının ve partinin öncülüğü", "kimlik ve özgürleşme" gibi çeşitli konulardaki tartışmaların özeti ve sonucu gibidir. Bu yönüyle de ilgi çekicidir.

ternatif sunmasa bile kapitalizme, emperyalizme, şovenizme, dar-milliyetçiliğe karşı güçlü bir eleştiri ve muhalefet unsuru olmuştur. Sosyalizmi Batı'da çeşitli toplum kesimlerinin önemsemesini görmezden gelmemek gerekir. Kitap post-marxism, post-sosyalizmin günümüzde kazanmış olduğu belli özelliklerini, yeni eğilimleri tanımamıza imkan verecektir. Antonio Negri ve Michael Hard'ın "*İmparatorluk*" kitabı 1990'ların sonunda Sovyetler Birliği'nin tasfiye olduğu, sosyalizmin / marxism, tarihin sonunun ilan edildiği bir dönemde yeni bir sosyalist-küresel manifesto ("*çağımızın manifestosu*") olarak ilan edildi. Yazarlar (1) "*emperyalizm çağının bittiğini*", (2) modern / emperyalizm sonrası, emperyalist olmayan "*karşıt dengeler ağı*" ve "*barışa dayalı*", yönü "*evrensel bir cumhuriyet*" olan, (3) failinin / tek bir aktörünün, belirleyenin ve merkezin olmadığı "*tek bir dünya imparatorluğu*"nun ortaya çıktığı görüşünü temel varsayımları haline getirdiler. Diğer bütün konular ve sorunların çözümü de buna göre tanımlandı. Bu varsayım küreselleşmenin kaçınılmazlığını ilan ederek sosyalistlerin emperyalizme, sömürüye karşı mücadeleden, devrimden ve bağımsızlıktan, devletten / siyasetten ve iktidardan vazgeçerek küreselleşmenin, yeni liberal muhafazakar-milliyetçiliğin savunuculuğuna soyunmalarına imkan verdi. Post-sosyalizm küresel imparatorluk örgütlenmesini bütün dünya açısından devlete / siyasete ve egemenliğe karşı, ileri, yeni bir aşama olarak selamlayarak varlık kazandı, bu düzen içinde rolünü post-milliyetçiliğin militan savunuculuğuyla ve devletsiz / siyatsiz demokratikleşme görüşüyle temellendirdi. Tarihsel-toplumsal değişme anlayışı konusunda verili düzeni bir gerçeklik ve bu gerçeklik içinde ortaya çıkan zorunlu ilişkilerden ve nedensel hiyerarşik yapılarla tanımlama çabasından vazgeçilmesiyle post-sosyalizm kendi söylemini ve konumunu olduğu gibi mevcut egemenlik düzenini ve iktidarı bir söylem, rastlantısallık ve eklemleme düzeyinde ele almıştır. Siyaset düzeyinde bunun karşılığı mevcut küre-yerelleşme anlayışının savunusu biçimindedir.

Burada Ufuk Özcan arkadaşın önemli bir tespitini belirtelim. İmparatorluk kitabı Marx düşüncesiyle post-modern kuramı uzlaştırmaya çalışarak Marx'ın düşünce mirasına karşı bir itiraz ve tasfiyeye katkı sağlamaktan öteye gitmemektedir.⁷ Sosyalizmin, Marxism sorunlarından, tartışılması gerektiğinden söz ederken yeni bir dünya görüşü ve düzeninin savunucusu olmak yerine anti-marxism sözcülüğünü yapmaktadır. Batı merkezci Marxism taşıdığı sınırlılıkları post-sosyalizm daha derinden taşımaktadır.⁸ Yeni dünya düzeniyle ilgi tartışmaların

⁷ Ufuk Özcan, "*Bir Postmodern Büyük Anlatı Örneği: İmparatorluk*", Sosyoloji Dergisi, 3.dizi, 6. sayı, İstanbul, 2003, s. 126.

⁸ 1970'li yıllarda Sovyetler Birliği öncülüğündeki sosyalizm anlayışına (resmi ortodoksiye) karşı bir biçimde gelişen tartışmalarda Poulantzas, Balibar, Althusser, Williams, Anderson, Neg-

yaşandığı ve eski açıklamaların yetersiz kaldığı bir dönemde kitabın en önemli etkisi bu değişimlerin yönünü ve uygulamalarını doğrulamak olmuştur. Post-sosyalizm Batı dünya egemenliğini doğrulamak yönünde geleneksel Marxist düşünceden ayrılmamasına rağmen, kendi adına eleştirel bir görüş geliştirmekten vazgeçti. Körfez Savaşı ve “11 Eylül küresel darbesi”⁹ bu görüşlerin yaygınlaşmasını sağladı. Sonuçta artık karşıt bir küreselleşme anlayışı savunulsa bile ABD/Batı için emperyalist, sömürücü, yayılmacı demek mümkün olmayacaktır. Tam tersine ABD zorunlu olarak dışına çıkılması mümkün olmayan sistemin bir parçası olarak ilerlemenin, küreselleşmenin yol açıcısı olarak gösterilmiştir. Kötülüklerin, katliamların, tahakkümün, otoritenin kaynağı küreselleşmenin önünde direnç gösteren ulus-devlettir. Hatta bunun ötesinde genel olarak toplum ve devlet örgütlenmesinin kendisidir. İmparatorluk kitabı sadece sosyalist çevrelerde değil akademik sosyal bilim çevrelerinde de toplum ve tarihin siyasi kavranış düzeyini düşürmesi açısından önemli bir rol oynadı. Kitabın siyasi literatüre katkısı (!) merkezsiz, topraksız, ele geçirilecek bir iktidar / güç odağı ve tahakkümün, hiyerarşi ve üstünlüğün olmadığı veya görünmez hale geldiği, bu anlamda kendisine karşı mücadelenin imkanı ve gerekliliğinin de yersiz olduğu, emperyalizmin son ve zorunlu, ileri aşaması olan, tarih, toplum ve mekan üstü, koşullardan bağımsız yeni bir sistem (imparatorluk / küreselleşme) tanımı getirmesidir. “İmparatorluğun bir Roma’sı (merkezi) yoktur” (!). İmparatorluk / sistem dünya ölçeğinde kendine bağlı yerellikler, bölgesellikler, özerklikler üretir. Ama sistem “karşılıklı bağımlılık” ilişkisiyle “dışarı”⁹nu da kapsadığından “yerelliklerin” kendi başına bir merkez olarak etkili olması söz konusu değildir. Küresel dünya düzeninde çeşitli ulus-üstü, ulusal, yerel, bölgesel cemaatler (etnik, dini, cinse dayalı) ya-

ri ve Colletti gibi Avrupa kökenli sosyalistler Marxizmin kaynaklarına yönelik başlattığı tartışmalarda devlet/ iktidar sorunu üzerinde odaklanmışlardır. Gramsci ve sivil toplum tartışmaları da bu açıdan ilgi görmüştür. “Avrupa sosyalizmi” reel siyaset açısından gündemdedir. Türkiye’de belli bir dergi çevresi de reel-siyasete bulaşmadan bu yönde sosyalistlere akıl verme ve tartışmaları aktarma çabasıyla öne çıkmıştı. 1980 darbesinin yarattığı kırılma ve Sovyetler Birliği’nin tasfiyesi sonrası yönsüz ve otoritesiz kalan Türk solu bu derginin öncülüğüne de gerek duymadan bu tartışmaların bir devamı olarak ortaya çıkan post-sosyalizm anlayışını (küresel sol) benimsemekte tereddüt etmediler. Tartışmaların öncesine ilgi göstermeye de gerek duymadılar. Bu anlamda “İmparatorluk” kitabı bir milat oldu. Solun içinden yürütülen bu tartışma ve inkar, pratikte belli bir toplumsal değişme anlayışına ve siyasetin doğrulanması biçimindedir. Bu dönemde küresel imparatorluk azgınca bir saldırıya geçerken sosyalistler devrimden ve iktidardan vazgeçerek bu saldırganlığı, yayılmacılığı devrimci bir oluşum olarak alkışladılar. “Arap Baharı” bile bu aymazlığı sorgulamak için bir vesile olmadı, tam tersine bu değişime / Batı yayılmacılığına destek olmaya dönüştü.

⁹ Küresel oligarşi içindeki rekabet ve çekişmenin en somut görüntüsü 11 Eylül küresel darbesidir. 11 Eylül darbesi küresel oligarşinin yeni bir eğilimi baskın hale getirmek için neler yapabileceğini göstermesi açısından da önemlidir. Bunun için kullandığı araçlar önemli değildir.

pılar, sonsuz tekillikler, “birlik” içinde “çokluk/çeşitlilik/farklılık” biçiminde alt sistemler olarak varlık gösterecektir.¹⁰

Post-sosyalizm dünya tarihi gelişmesini, öznesi olan tarihi bir değişme ve gerçeklik, çelişki ve çatışmalar temelinde tanımlamak yerine, her türlü rastlantısal ilişkilerin, kavrayışta birbirini izleyen düşünce ve söylemlerin eklentisel birliği olarak yeniden inşa etmektedir. Bütün ilişkilerin bir arada var olduğu ve birbirini desteklediği küresel toplum yapısı, kapitalizmin kendi gelişmesi içinde bir aşama ve saf aklın/düşüncenin kendi yapısı içinde gerçekleşmektedir. Bu durumda insanlık, tarihin yapıcısı değil, tarih üstü bir iradenin veya koşullar üstü değişmez/hareketsiz belli ilkelerin, ideal kategorilerin edilgen bir unsurudur. Bu nedenle post-sosyalizm küreselleşmeyi yeni bir aşama olarak açıklamaya çalışırken tarihi yadsımak zorunda kalmıştır. Küreselleşme farklı dönemlerde yaşayan ve değişen insanlığın genel/mutlak aklı/bilincidir. Kendi içindeki sorunları ve kötülükleri tasfiye ederek bütün insanlığın doğal, genel, kaçınılmaz gidişini sağlayacaktır. Bu bilinç gerçeği yaratmaz ama eksik, yetersiz ve çelişik olan keşfedilmiş gerçekleri açığa çıkararak, birbirine eklemleyerek, dışlayarak uyumlu olarak biçimlendirir. Bu görüşler yeni liberal-muhafazakarlığın mistik eğilimin, tanrısal/doğal yasaların/amacın bir başka ifadesi olmaktan ileri gitmemektedir. Tarihin ötesinde tanrısalca bir güç insanların birlik eğilimini, eşitlik ve özgürlüğünü gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Bu açıklamalar günümüz koşullarını ve örgütlenmesini geçmişe de taşıyarak, tarihi değişmeyi ve sürekliliği, her dönemde ortaya çıkan çözüm ve sorunların bir sonraki dönemde değiştirilmesini sağlayan tarihsel dinamizmi ve güçleri de hesaba katmamaktadır (anlamamaktadır). Küreselleşme doğal/tanrısalca bir süreç olarak tarihi gelişmeden, eksiklik ve yetersizliklerden, karşıtıllıklardan bağımsızlaşmanın bir ifadesi olmaktadır. Küresel ilişkiler zamanın etkisinden bağımsız, küresel düzeni yöneten doğal/ölümsüz denge ve yasa-

¹⁰ Türkiye’de güncel siyasete sıkı sıkıya bağlı aydınlarımız, sosyalistlerimiz gündeme gelen yeni konular, hemen benimseyerek bunun aktarılmasının ötesine gitme gereğini duymamışlardır. Giderek görüşleri aktarılan Batılı yazarlar/kitaplar yeni gelişmeleri, temel siyasi seçimi ve uygulamaları doğrulamak, karşıtları üzerinde üstünlük sağlamak için referans gösterilen, alıntılanan yazarlar/kitaplar olmaktan ileri gitmemiştir. Bu sınırlılık içinde referans gösterilen, alıntılanan yazarların fikir sistematüğünün anlaşılması için bir zahmete de girilmemiştir. Geçmişte Marx’ın, Marxist literatürün değerlendirilmesi, kullanılması da bunun ötesine geçmemiştir. Günümüzde post-sosyalizme kaynaklık eden yazarlar için de aynı eğilim geçerlidir. Negri-Hard, Foucault, H. Arend, Wallerstein, Zizek, Harley gibi yazarlar temel referans olmasına rağmen akademik çevre içinde bunların bir devamcıları, temsilcileri yoktur. İlginç olan bu görüşlerin kuramsal ve pratik düzeyde en militan ve eklektik savunucusunun (devletsiz demokratikleşmenin, egemenliğe karşıt siyasetin kuramcısı olarak kendini tanıtan) “Özgürlüğün Sosyolojisi” kitabını yazan etnik-sol hareketin lideri oluşudur.

lardır. Küresel ilişkiler geçmişte ayrıcalıkları, karşıtlık ve çatışmaya yol açan bütün öğeleri yok etmese de bir denge ve uyum içinde birlikte yer almasını sağladığı için buna karşı mücadele etmek gereksiz ve anlamsız olarak görülmüştür. Bir savaşımlı, karşıtlığı, eksikliği, iyiliği, kötülüğü belirten tarih bu nedenle bundan böyle yoktur. Küreselleşme öncesi modern ilişkilerin, toplumların, farklılıkların, çelişmelerin ve çatışmaların ifadesi olan resmi siyasi devlet örgütlenmesi ve egemenliği paramparça edilmiştir. Küreselleşme işe önce devlete / siyasete karşı geçmişten kalmış çeşitli kimlik kalıplarıyla başlayacak ve yenilerini de yaratacaktır.

Küreselleşme gizli, açık, belli belirsiz bir biçimde var olan, etkisiz kalan bir-biriyle çelişik çeşitli kimlik yapılarını aşma söz konusu olmadan zorunlu olarak geliştirmiştir. Küresel ile yerel arasında fark edilen, anlayışla karşılanan gerilim eski düzenin tasfiyesi, anlık çatışmalar ve yıkıcı eylemlerle düzeni pekiştiren, karşıt çıkarların sürekliliğini sağlayan, yönetenler ile yönetilenler arasında ilişkileri sağlayan ikili bir yapıyı zorunlu kılar. Günümüz küresel imparatorluk düzeni bu nedenle devletsiz demokratik / egemenlik anlayışına dayalı kimlik siyasetinin savunucusudur. Küre-yerel ikili yapı içinde, aynı ilişkiler içinde, sömürü ve egemenlik ilişkilerinin denetiminin sağlandığı ve yeniden üretildiği, engelleyici bir gücün de bulunduğu, çelişik, dengesiz bir düzen oluşturulmuştur. Düzenin çelişik ve dengesiz niteliği derinleştikçe, birbirinden farklı çeşitli kimliklerin kendini kanıtlama çabası artıkça bununla ilgili önlemler küresel örgütlemenin, çeşitli yeni kurumsallaşmanın da gerekçesi olacaktır. Bu gerilimler, çelişki ve çatışmalar doğada olduğu gibi küreselleşme hareketinin getirdiği sancılar alarak tanımlanacaktır. Post-sosyalistler, farklı kimlikler arasındaki çelişkilere karşı azgın, kayıtsız, hatta kimi zaman katliamcı çözümü savunan yeni liberal-muhafazakarlara göre mevcut düzenin sorunlarını bütün insanları küreselleşmeci yaparak çözmeye çalışır. Bu çözüm "*kapitalizmin sorunlarını herkesi burjuvalaştırarak çözmek*" gibi ironik bir öneriden öteye gitmemektedir. Küresel ile yerel arasındaki gerilimde rol alma çabası, yıkıcılık ile yapıcılık arasında sonu gelmez ayrımlar yapma gevezeliğine dönüşerek kendini tüketir. Pratikte ortaya çıkan sorunlar, teorinin yüceltilmesi ve ideal gerçek haline getirilerek uzlaşmaz karşıtlıkların savunusuna dönüşür. Küreselleşmenin kötü yanlarına (ulus-devlete, milliyetçiliğe) karşı savaştıklarını sandıkları anda, gerçekleri bulandırarak, yeni liberal-muhafazakarlardan daha küreselleşmeci ve daha gerici bir konuma düşerler. Küresel ile yerel arasındaki gerilim siyasi bir savaşıma, yeni bir dünya kurulmasına dönüşmedikçe, post-sosyalizmin hakim savunucuları teorik açmazlar içinde bocalarlarken küreselleşmenin ütöpik savunucusu olurken, bunların yerli uzantıları sefaletin içinde sefaletten başka bir şey bulamayarak, küre-yerel debelenme içinde devrimci değil ama (teorik-ütöpik olmaktan da çıkarak) yıkıcı bir rol üstlenirler. Küresel

imparatorluk düzeni yeni kimlik kalıplarını ortaya çıkarırken, icat edilen bu yeni kimlik kalıpları öncelikle kendi uygarlık çerçeveleri ve tarihi birikimlerinden kopmalarını sağlamaktadır.

Küresel İmparatorluk Düzeni ve Kimlik Politikasının Açmazları

İmparatorluk kavramı yeni bir kavram değildir. Doğu uygarlıklarının ortaya çıkışı, toplum farklılaşmaları ve çatışmaları açısından önemli bir kavramdır. Yakın Doğu yerleşik tarım uygarlıkları, göçebe toplumlar ve Yakın-Doğu'da Doğu-Batı çatışması temelinde kurulmuş imparatorluk örgütlenmeleri toplumlar arası ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan farklı siyasetleri, farklı imparatorluk örneklerini (çözümü) belirtmektedir. Roma imparatorluğundan bu yana Batı açısından da imparatorluk kavramı dünya egemenlik siyasetini belirten bir kavram olarak önemini yitirmedi. Ancak Doğu'da birbirinden farklı imparatorluk örgütlenmeleri görülmesine karşılık Batı'da bu anlamda bir çeşitlilikten söz etmek güçtür. Batı'da imparatorluk siyaseti Doğu-Batı çatışması içinde ilişkilerde üstünlük/egemenlik sağlama çabası olarak ortaya çıkmıştır. Roma imparatorluğunun ötesinde, üstünde yeni bir imparatorluk örgütlenmesi referansı yoktur. Roma sonrası bütün değişikliklerine karşın dünya egemenliği Batı kimliğinin bir parçası olmuştur. XIX. yüzyıl Batı dünya egemenliği içinde de farklı konumlara dayalı siyasetler/çıkarlar nedeniyle birden fazla "sömürge imparatorlukları" kuruldu. Bu imparatorlukların ortak özelliği Batı üstünlüğüne dayalı olarak Doğu toplumlarında Batı yayılcılığının çeşitli, sınırlı örnekleri olmaktan ileri gitmedi. I. Dünya Savaşı üç eski imparatorluğun (Avusturya-Macaristan, Çarlık-Rusyası, Osmanlı imparatorluklarının) tasfiyesi olarak görülürken, imparatorluk siyaseti en azından II. Dünya Savaşı sonrası sömürge imparatorluklarının tasfiyesine kadar temel örgütlenme olarak kullanıldı. Sonrasında da özellikle Sovyetler Birliği'ni eleştirmek için olumsuz olarak siyasi literatür içinde ("*Sovyet İmparatorluğu*") yer aldı. Günümüzde sözü edilen failinin/tek bir aktörünün, belirleyenin ve merkezinin olmadığı "*tek bir dünya imparatorluğu*"nın gerçekleştiğidir. Bu küresel imparatorluk düzeninin temel referansı Roma'dır. Ancak ilgi çekici olan günümüz küresel imparatorluğunun çözüme dayalı belli bir dünya siyasetiyle tanımlanamamasıdır. Bu nedenle koşullar üstü, toplumlar üstü, siyaset üstü bir imparatorluk örgütlenmesinden ve devletsiz/siyasetsiz (belli bir yaşam tarzı ve gündelik ilişkilere, mutlaklaştırılan kimliklere, yerelliklere ve bölgeciliğe dayalı) bir demokrasiden söz edilmektedir.

İmparatorluklar isteğe bağlı değildir. Ancak belli koşulların oluşmasıyla, toplumlar arası ilişkilere dayalı belli bir dünya siyasetinin savunulmasıyla mümkündür. Bütün dünyayı kapsar tek bir egemenliğin ortaya çıkması, alan düze-

yinde sınırların ortadan kalkması mutlaka imparatorluğu gerektirmemektedir. Dar sınırlar içinde de ortaya çıkan imparatorluklara tarihten pek çok örnek vermek mümkündür. İmparatorluk için diğer bir koşul pek çok devlet ve toplum üzerinde egemenlik kurulmasıdır. Ancak Bizans'ın son döneminde olduğu gibi bu koşul olmadan da imparatorluktan söz edilebilmektedir. Bu koşullar önemlidir, imparatorlukların ortaya çıkmasına izin vermektedir, ama imparatorlukların esas özelliği toplumlar arası ilişkilerde rol oynama imkanı taşıması ve bu imkanın değerlendirilmesidir. Bu özellik çeşitli toplumların geçmişte niçin imparatorluk kurmayı da başardıklarını gösterecektir. Sözcüleri Bozkır imparatorlukları tarihi ticaret yolları üzerinde oynadıkları rol ile toplumlar arası ilişkiler dengesinde etkili oldukları için geniş bir alan içinde çeşitli toplumları kapsayan imparatorluklar kurabilmişlerdir. Yine İspanya, Portekiz, sonra İngiltere Osmanlı karşısında bunalan Batı'ya geleneksel Doğu-Batı ilişkileri dışında yeni bir çıkış yolu gösterdikleri için bir imparatorluk olmuşlardır. Başka örnekler de vermek mümkündür. Günümüzde tek bir dünya imparatorluğundan söz edilmesine karşın bu imparatorluğun rolü, toplumlar arası ilişkilerde üstlendiği denge tarihsel ve siyasi olarak temellendirilememektedir. İmparatorluk kendini tarihten, siyasetten, üretimden, toplumdan, sınıftan, devletten, otoriteden, çelişkiden, çatışmadan kopuş ile açıklamaktadır. Post-sosyalizmin yeni küresel imparatorluk düzenini savunması ve marxismden kopması bu temel üzerinedir. Geçmişte Marxizmin/sosyalizmin itici gücü olan egemen sınıf, emek, artı-değer, kapitalist sömürü ve paylaşım, emperyalist tahakküm, ulusal kurtuluş ve bağımsızlık konuları ve eleştirileri günümüzde sorunların tanımlanması ve çözümünde belirleyici olmaktan çıkmıştır.

Marxist-sosyalizm toplumsal değişmeyi belli bir süreç içinde sosyal, kültürel, mekansal boyutta meydana gelen farklılaşmalar, bütünsel düzeyde karşıtlık ve çatışmalar eşliğinde ele almıştır. Bu değişim içinde temel etken/çelişki (200 yıllık süre içinde belli değişiklikler göstererek, temelde emek-sermaye, sosyalizm-kapitalizm, emperyalizm-ezilen ülkeler, son dönemde Sovyetler Birliği-ABD cepheleleri arasındaki çatışma olarak tanımlanan karşıtlıklar olarak) diğer bütün ilişkileri de belirler. Günümüz post-sosyalizm söyleminde temel çelişki/etken ortadan kalkmıştır. Yeni dönemin/imparatorluğun baskın eğilimi zaman ve alan boyutu açısından geçmişe ait tutumların, toplumsal örgütlenmelerin, kültürel, toplumsal, siyasi özelliklerin etkinliğinin sınırlandığı ama kimlik özelliklerinin mutlakaştırıldığı, sınırların olmadığı, çeşitliliğe dayalı, tahakkümsüz, otoritesiz karşıt ilişkiler ağıdır. Lenin'in "*Marxizmin Bir Karikatürü: Emperyalist Ekonomizm*" kitabında emperyalizmin temel eğilimini ortaya koyarken sol-ekonomist karşıtlarını siyasi olarak mahkum ettiği tezler bugün rahatlıkla (küresel imparatorluk örgütlenmesi ve toplumsal değişme anlayışının gerekçesi olarak) savunulmaktadır. Lenin, emperyalizmin toplumları alabildiği-

ne sömürmek, sömürge haline getirmek için her türlü milli sınırı engel olarak gördüğünü, sadece ekonomik bağımsızlığı değil, siyasal bağımsızlığı da ortadan kaldırması gerektiğini, bunun için öncelikle devletleri küçültme veya ortadan kaldırma eğiliminde olduğunu belirtir. Bugün küreselleşmenin karşıtı olarak devletin sınırlanması ve/ya ortadan kalkması, devletsiz demokratikleşme toplumun-bireyin özgürleşmesi ve ilerleme olarak görülmektedir. Batı egemenliğini temsil eden küresel oligarşinin karşısında dünyanın en geniş cephesini oluşturan Doğu toplumlarının bütünüyle savunmasız hale gelmesi için toplum ve devlet düzeyinde bağımsızlıklarının ortadan kaldırılması gerekmiştir. Küreselleşme kendisine uygun devlete karşıt yeni kimlik yapıları, yerellikler, bölgesellikler yaratarak egemenlik ve denetimini en küçük ölçekte toplumsal birimleri, mekanı kapsayacak biçimde genelleştirme çabasıdadır. Geçmişte Marxizmin Doğu toplumlarında kapitalizmin yayılmasını geleneksel uygarlık ilişkilerinin tasfiye edilmesini sağlayan ileri bir aşama olarak görmesine benzer biçimde post-sosyalistler de küreselleşmeyi (sosyalizmin gerçekleşmesi için uygun koşulları oluşturduğu gerekçesiyle) dünya için ileri bir aşama olarak almaktadır. Post-sosyalizm ile Marxizm arasında Doğu aleyhine Batı'ya vermiş olduğu üstünlük nedeniyle süreklilik ilişkisi vardır. Ancak Maxism en azından emperyalist sömürü ve savaşılar karşı mesafeli durmuştur. Buna karşılık küresel liberal-muhafazakar dünya görüşü ile post-sosyalizm arasında sınırlar yoktur, aynı görüşleri paylaşmaktadırlar. Toplumsal, kültürel, mekansal değişme ve farklılaşmalar, tikel yapılar, kendine özgü varoluş biçimleri küreselleşmeye uyumludur, buna karşılık geleneksel uygarlık değerleri ve modern zaman yapıları büyük bir çözülmeye içindedir. Küreselleşme sürecinde yeni kimlik kalıplarının, zaman ve mekan anlayışının sınırsız bir çoğulluk, karmaşa içinde ortaya çıkmaktadır. Bu çoğullaşma, çeşitlilik bir mesafelendirme ve farklılaştırma, darlaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Bu süreçte çeşitli toplumlar, kültürler farklılaşarak zaman ve mekan içinde mutlak özgüllükler kazanmıştır, ama bu zamana-mekana bağlılık biçiminde değil, bir aşkınlık hali biçimindedir. Küreselleşme, zaman ve mekan içinde aşkın bir iletişim formu ve eklemleme olarak kendini sembolleştirir. Post-sosyalizmin ve post-milliyetçiliğin örgütlenme, mücadele anlayışı da bunun üzerine kuruludur. Küreselleşme ulus-devlet anlayışına dayalı milliyetçiliği de dönüştürmüş, devletsiz veya devletin egemenliğinin en aza indirildiği "radikal demokrasi" anlayışı içinde post-milliyetçiliğin savunusu biçimini almıştır. Çeşitli kimliklerin özgürleşmesi kendini aşması anlamında bir değişmeyi değil küresel çerçeve içinde çeşitli kimliklerin kendi varlığını kabul ettirmesi ve mutlaklaşması anlamında bir gelişmeyi belirtmektedir.

Günümüzde sosyalizmin ve kapitalizmin siyasi, iktisadi, idari krizinden söz edilmesine rağmen bu Batı'nın krizi olarak tanımlanmamaktadır. En azından

kriz küreselleşmenin gereği konusunda bir kuşkuya neden olmamakta, bir tehdit olarak da görülmemektedir. Tam tersine çözüm küreselleşme (Batı dünya egemenliği siyaseti) içinde aranmaktadır. Toplumlar arası yeni ilişkilerden yeni bir dünya dengesi için değil küresel egemenliği yerel, bölgesel düzeyde sınırsız bir biçimde gerekçelendirmek için söz edilmektedir. Ancak dünya egemenlik ilişkileri hiç de demokratik bir yapı taşımamaktadır. Mevcut Batı dünya egemenlik düzeni oligarşik-muhafazakar bir yapı tarafından temsil edilmektedir. Bu irrasyonel yapının kendi içinde çelişki ve rekabet de ortadan kalkmamıştır. Hem bu yapının bir gereği, hem de rekabetin dünya çapında olması ekonomik, siyasi, kültürel düzeyde uygarlık çözümüne ve toplumsallaşmaya ihtiyaç duymayan kaosa dayalı yeni bir düzeni dayatmaktadır. Küresel oligarşi yağma ve sömürsünü sürdürmek, kalıcı hale getirmek için mutlak dengesizliği amaçladığı için üretimden de vazgeçerek “*haraca dayalı imparatorluk*” düzenine dönüşmüştür. Bu nedenle egemen düzen kendini kapitalizmle tanımlama gereği de duymamaktadır. Tam tersine üretim işleri artık dünya düzenini belirleyen temel ilişki veya ana akım olarak tanımlanmaktan uzaklaşmış ve eski geleneksel ATÜT uygarlıkları (Çin, Hindistan) tarafından üstlenilmiştir. Böylece kapitalizmin krizlerinden en çok etkilenecek bu ülkeler zorunlu olarak “*haraççı küresel düzeni*” destekler/savunur hale gelmişlerdir. Küre-yerel ilişkiler sisteminde üretimden, üretim ilişkilerindeki sorunlardan etkilenmeyecek yönetimde asalak yeni bir yapı söz konusudur. Çeşitli toplum-üstü, toplum-altı yerellikler, bölgesellikler küresel egemenlik sistemine bağlanarak (toplumsallaşma gereği duymayan yeni düzen ile) kaynaşma çabası içindedir. Üretim ilişkileri üzerinden mevcut dünya egemenlik düzenini etkilemek, değiştirmek mümkün değildir. Batı üretimin temsilciliği yerine ilişkilerin denetimini üstlenmiştir. Bu nedenle özgürleşmeden, eşitsiz/dengesiz bir demokratikleşmeden söz edilen bir dönemde toplumsal aktörlerden, temsiliyetlerin karşılığında söz edilememekte, mutlak kimliklere dayalı karşıtlıklar nedeniyle en geniş biçimde belli bir uygarlığa, kamusalığa dayalı demokratikleşmeye gerek de duyulmamaktadır.

Devletsiz, küresel demokratik toplum marjinal yeni ilişkilerin, çeşitli kimliklerin aşama göstermeksizin mutlak kimlikler içinde dondurularak çürümesidir. Haraca dayalı küresel egemenliğin kendisi gibi yarattığı ve düzene eklemlediği yeni kimlikler de mantarlaştırmıştır. Bu nedenle düzenin temel değeri siyaset-üstü, koşullar-üstü olarak gösterilen bireycilik ve tüketimdir. Geçmişte modernleşmenin marjinalleştirdiği ilişki ve kesimler (işsizler, öğrenciler, lümpenler, kadınlar, sapkınlar, dini, etnik çeşitli kimlikler) düzenin unsuru haline gelirken modern toplum düzeninin esasları olarak gösterilen üretim ilişkileri ve işçi sınıfı marjinalleşmiştir. Bu kaosa dayalı yapının sürekli hale gelmesi, düzenin siyasi, ekonomik ilişkilerden, toplumsallaşmadan bağımsızlaşma-

sı, akıl dışı, zora dayalı haraççı imparatorluk yapısı sayesinde. Kaosun bir düzen olarak kabul edilmesi, benimsenmesi için hem Batı'nın, hem de Doğu'nun açmaz içinde olması, sorunları aşma çabasından vazgeçmeleri gerekir. Tarafların bu açmazı gönüllü olarak mı benimsediği, yoksa dezavantajlı, kısıtlayıcı düzenin mi bu seçimi zorladığı tartışılması gereken bir konudur. Ancak insanlığın bu açmazı, haracı sürekli bir düzen olarak benimseyeceğini savunmak mümkün değildir. Günümüzde eşitsizlik, adaletsizlik, sömürü, dışlanma, marjinalleşme, savaşlar, şiddet, yoksullaşma, güvensizlik, belirsizlik, kuşku bir düzen yokluğundan değil bunları üreten haraca dayalı küresel sistemin kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu olumsuz özellikle sadece Doğu toplumları için değil Batı toplumları için de geçerlidir. Bunlar küresel / postmodern toplumsal değişme anlayışına göre artık aşılması mümkün olmayan mutlak koşullar haline gelmiştir. Küreselleşme XXI. yüzyılın hemen başıyla, Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi, 11 Eylül küresel darbesiyle başlatılabilir. Bir anlamda çok zaman geçmiş değildir. Ancak küreselleşmenin getirdiği yıkımın, kargaşanın nasıl çözüleceği günümüzde insanlığın geleceğe uzanan ana sorunudur. Bu değişimi toplumsallaşmadan uzak bir biçimde asalak-tükenen-tüketen Batı'nın gerçekleştirebileceğini sanmak ise gerçekten söylemeye dilimiz varmıyor ama ahmaklıktır. Küreselleşmenin geleceği yoktur, gelecek de amaçlanmaktadır. Bunun için devletsiz (küresel-oligarşik) egemenlik ilişkilerini resmeden Batı disütopyalarının ufkuna bakmak yeterlidir.

Devletsiz/Siyasetsiz Küre-Yerel Demokrasi/Egemenlik Anlayışının Sınırlılığı ve Karşı Çıkmanın Dinamikleri

Batı'nın dünya egemenliğini eline geçirdiği XIX. yüzyıldan bu yana esas karakteri yıkıcılıktır. Sosyalizm bu yıkımdan yeni bir düzenin, yeni bir insanlık tasarımının ortaya çıkacağı varsayımı üzerine kuruludur. Günümüz post-sosyalistlerinin küreselleşmeden beklediği de bu boş (ham değil) hayaldir. Küreselleşmenin her türlü savunucuları, post-sosyalistler günümüzde kuruluş temeli belli olmayan veya belirsizleştirilen, merkezless küresel bir dünyadan söz etmektedir. Enformasyonun genelleşmesinden, bilgi çağından, dünyanın küçülmesinden, dünya çapında ticaretten söz edilmesi küreselleşmenin gereğini açıklayıcı değildir. Modern öncesi dönemde bile insanlar dünyanın bir diğer ucunda bulunan toplumlarla çeşitli ilişkiler (ticari, askeri, siyasi, ekonomik vb) içine girmişlerdir. Toplumlar arası ilişkilerde farklılaşmalar ve bu farklılıkların çatışmaya dönmesi farklı uygarlıkların ortaya çıkmasına ve ilişkileri kendi adına denetim altına alma çabasına neden olmuştur. Toplumlar arası ilişkilerde denetim ve üstünlük belli bir dünya siyaseti savunusuyla mümkündür. Ancak elde edilen imkanları herkesle paylaşmanın mümkün olmaması, çözümün sınırlı

lığı nedeniyle çekişme ve çatışma ortadan kalkmamıştır. Çözümü elinde bulunduran tarafın kendisine üstünlük kazandıran imkanları tekelinde tutma çabası iktidarın/ yönetimin kendisini toplum-üstü, koşullar üstü olarak tanıtmısına neden olacaktır. Toplumlar arası ilişkilerde tarafların kendi çıkarları adına bu ilişkiler üzerinde denetim kurma çabası belli bir egemenliği belirttiği için taraflar arasında çelişki ve çatışmalardan, egemenlikten vazgeçilmesi mümkün değildir. Bu nedenle küreselleşmeye rağmen günümüzde de toplumların birbirine benzemesinden, çıkar ortaklığından söz edilememektedir.

Küresel imparatorluk düzeni kendi varlığını sürekli hale getirmek, kalıcı bir egemenlik oluşturmak için insanlığı, toplumsallaşmayı yok edecek düzenlemeler içindedir. Bunun için toplulukların biriyle özdeşleşmeden etnisite, din, cins düzeyinde toplumsal farklılaşmaları mutlaklaştıracak, her türlü marj-dışı ilişkileri çeşitlendirecek düzenlemeler içindedir. Bu nedenle küreselleşmenin yanında küre-yerelleşmeden söz edilme gereği duyulmuştur. Bu durum çözümün genişlemesini değil, darlaşmasını göstermektedir. Bu darlaşmanın ve dengelessnessin dikey düzeyde göstergesi egemen haraççı-küresel bir oligarşinin ortaya çıkması, yatay düzeyde ise (egemenlik anlayışının daralmasını belirten) ulus-ötesi, ulus-altı çeşitli mutlak kimliklerin, sonsuz tikelliklerin, devletsiz demokratikleşmenin/egemenliğin gündeme gelmesidir. Dünya çapında bir üretim söz konusuken üretim ilişkilerinin zenginlik yaratan bir kaynak olarak görülmemesi küresel haracın, yağmanın ulaştığı boyutu göstermektedir. Bu nedenle dünya imparatorluğu/ düzeni denilince öncelikle siyasi bir kuruluş anlaşılması gerekirken bundan özenle kaçınılmakta, failinin, merkezin olmadığı, zamansız-mekansız, devletsiz, siyasetlessiz bir küreselleşmeden söz edilmektedir. Yeri geldiğinde ABD'nin üstünlüğünden, dünya egemenliğini elinde tutmasından söz edilse bile bu etki ve üstünlük siyasi olarak, iktisadi olarak konuyu gündeme getirenlerce de tartışmalıdır. Tam tersine ABD'nin giderek bu üstünlüğü elinden kaçırmaması küre-yerel haracın ve yağma düzeninin, imparatorluğun gerekçesi olmaktadır. İmparatorluğun ortaya çıkması için gereken en önemli özellik belli koşulların bir araya gelmesi ve birlikte değerlendirilmesidir. Ancak günümüzde Amerika'nın böyle bir konumu ve rolü yoktur. Bu nedenle Amerika'nın dünya egemenliğine rağmen bunu temellendirecek bir dünya siyaseti söz konusu değildir. Haraca dayalı imparatorluğun hem zorunlu dayanağı, hem de zaafı budur. Bu durum bize küresel imparatorluk düzeninin niçin kendi altında alt sistemlere (toplum-üstü, toplum-altı, ulusal) ihtiyaç duyduğunu, yerellikler yarattığını da açıklar. Türkiye'nin imparatorluk düzeni içindeki yeri ve rolü bu çerçevede tartışmalıdır. Bu tartışma özellikle iktidarda bulunan muhalif liberal-muhafazakar kesimler yanında, post-milliyetçilik açıklamalarına bağlanan yeni post-sosyalizm savunucuları tarafından birlikte yapılmaktadır. Günümüzde post-sosyalizmin küresel egemen-

lik düzenini doğrudan savunmayı üstlenmesi kuramsal ve pratik düzeyde post-milliyetçiliğe dönüşerek kendini tüketmesine ve sefalet içine yuvarlanmasına neden olmuştur. Türk toplum ve tarihinden kopuk, Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrası merkezsiz kalan “*Türk solu*”nun durumu bu açıdan dramatiktir. Türk solu günümüzde bağımsız varlığını inkar ederek, küreselleşmeci asalak etnik-milliyetçi Kürt soluna (veya liberal-muhafazakarlığa) yamanarak kendini ifade edebilmektedir. Kürt etnik-solu post-sosyalizmin post-milliyetçiliğe dönüşerek asalak olarak nasıl varlığını sürdürdüğüne bir örneğidir.¹¹ Türk kimliği Batı'ya karşı Doğu savunuculuğu tarafından belirlenmişken, Kürt kimliğinin Türk kimliğine karşıtlık / mücadele temelinde belirlenmesi en büyük tersliktir. Kürt etnik-solu günümüzde içinde bulunduğu uygarlık alanına yabancılaşarak haraççı küresel imparatorluk düzenine bağlı taşeron bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle haraca dayalı imparatorluğa bağlı parazit bir oluşumdur. Bu oluşumun devlete dönüşmesi sadece Türkiye için değil bütün bölge halkları için kalıcı bir sorunun oluşması, küresel ve bölgesel istikrarsızlığın süreklilik kazanması anlamına gelmektedir.

Post-sosyalizmin post-milliyetçiliğe dönüşmesi devletsiz (veya devletin etkisizleştiği, bölge-şehir merkezli devletçikler biçiminde var olduğu) demokrasi / egemenlik anlayışına dayanmaktadır. Sosyalizm kendiliğindenliğe karşı dünyanın toplumun etkinliğine dayalı bilinçli bir değişimini savunma çabası içinde bilimsel bir kimlik kazanmıştır. Devletsiz demokrasi / egemenlik anlayışı başıbozuğun egemenliğini ve özgürlüğünü savunmaktadır. Bunun için tarihe ve geleceğe yönelik bir perspektif olmaktan çıkarak mutlak kimliklerin savunuculuğuna dönüşmüştür. Post-sosyalizm tarihe ve uygarlığa yönelik bir uygarlık perspektifinden vazgeçerken aslında günümüz gerçeğinden de kaçmaktadır. Mevcut düzeni ve bunun dayanağı olarak farklılıkları mutlaklaştırması tarihten ve gelecektekenden vazgeçmenin bir göstergesidir. XIX. yüzyılda bilimsel sosyalizm (Marxizm) savunucuları bireyciliğe ve liberal görüşlere karşı çıkarken onların savundukları kapitalist dünya düzenine de karşı çıkmışlardır. Marx sosyalizm içinde de kapitalist düzenin sistemli bir eleştirisini yapamayan, gerçeklikten uzak Saint Simon, Fourier, Owen gibi düşünürleri “*ütopik sosyalist*” olarak tanımlarken, “*devlete karşı nefreti ve özgürlüğü*” savunan “*Sefaletin Felsefesi*” yazarı Pradhon'un “*Felsefe(si)nin Se-*

¹¹ Türk solunun etnik-milliyetçilik hareketinin kuyruğuna takılarak seçimlere girmesi, parlamentoda bu yönde bir temsil üstlenmesi ve etnik-sol öncülüğünde, vesayetçi yeni “çatı partisi” tartışmaları bir tür “Kürtleşme / Kürtleştirme” hareketi biçimindedir. Burada mesele kimlik değiştirmek değildir, sosyalizm daha geniş çözümler ve birliklere dayalı bir kimlik savunusuyken tam tersine sosyalizmin daha dar, sınırlı, mutlak kimlikler savunusuna dönüşmesidir. Bu nedenle önerine tersinden bir hedefle “Türkiye partisi” olma hedefini koymak zorunda kalmışlardır.

faleti"ni de ortaya koymuştur. Marxizmin Batı düşüncesi ve sosyalizm içinde esas gücü kendine bağlı bir dünya görüşü, dünyayı dönüştüren, dönüştürecek güçlere dayalı belli bir siyaset ve tarih anlayışına dayalı bütünlüklü bir sistem kurmasıdır. Blimsel sosyalizm (Marxizm) sosyalizmi hayali bir rejim veya bir ideal olarak görmemekte, insanlığın gelişme ve ilerleme tarihinin bir sonucu olarak görmektedir. Bu sistemin Batı merkezli olması Doğu halkları açısından belli sorunlara yol açsa da Marx Batı düşüncesinin zirvesidir. Günümüzde post-sosyalizm "*Marx öldü*", "*sosyalizmin sonu*" geldi denildiği ve yeni sağ (liberal-muhafazakar) yükseldiği bir dönemde, sosyalizm içinden benzer görüşlerle konuya yaklaşmaktadır. Marx'ın görüşlerini aşan bir sosyalizm savunuculuğu yerine mevcut küresel egemenlik düzenini doğrulamaya, Batı gericiliğini ve farklılıklara dayalı pay alma itişmesini savunmaya yönelmiştir. Sosyalizm sadece tarihi anlama çabası değil aynı zamanda mevcut sömürü düzenine karşı tarihi dönüştürme ve yönlendirme çabasıdır. Bugün de bu yönüyle yeniden eleştirilmesi ve savunulması gerekir. Post-sosyalizm sefaleti bu yönde bir çaba olmak yerine Batı yeni-muhafazakarlığının veya küreselleşmenin kuyruğuna takılmasından kaynaklanmaktadır. Post-sosyalizm Batı'da geliştirilmiş ve özellikle Batı-dışı toplumlara da yerellikler, mutlak kimlikler savunusu biçiminde aktarılmıştır. 1980 sonrasında Sovyetler Birliğinin tasfiyesiyle otoritesiz ve görüşsüz kalan sol ABD merkezli yeni küresel dünya düzeninde hem bağlanacak yeni bir otorite, hem de yeni bir görüş ve eylem alanı bularak yeni-muhafazakarlığın yedeğine girmekten kaçınmamıştır.¹² Yerelliklerin, çeşitli kimlik yapılarının kendini kabul ettirmesi ve birbirine eklememesi, tikelliklerin evrenselleşmesi biçiminde, küreselleşme çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle küreselleşmeyle birlikte ulus-devlete dayalı milliyetçiliğin eleştirisi öne çıkarak post-milliyetçilik anlayışı geçerli hale gelmiştir.

Toplumların yeri ve rolü, kimliği denilince öncelikle anlaşılması gereken toplumlar arası ilişkiler içinde üstlendiği görevlerdir. Devlet/ siyaset bunun en üst düzeyde bilincidir. Günümüzde Türkiye'nin bu anlamda yeri ve rolü belirsizdir. Toplum düzeyinde bir çözüm çabasıdan vazgeçilmiştir. Devletsiz demokrasiden/egemenlikten söz edilmesine ve çeşitli mutlak kimlikler arasındaki itiş-

¹² Batıcı sosyalizm anlayışının Türkiye'deki eski temsilcilerinin durumu ayrı bir tartışma konusudur. "Türk solu" nun Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrası yeni arayışlara girdiğini söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'de devletin kendi kuruluş koşullarını tartışması ve "Kemalizmden" vazgeçmesi bu kesim üzerinde yeni ve bir başka baskı yaratmıştır. "Silivri" de bu baskının yarattığı şaşkınlığı ve belirsizliği görmek mümkündür. Geçmişten ve Batı sosyalizminden kaynaklanan açmazlarına karşın sosyalizmin mücadele ruhunu ve eleştirelliğini bu kesim içindeki belli unsurlar temsil etmektedir.

menin veya en azından kişisel düzeyde pay almanın savunulmasına bu açıdan şaşmamak gerekir. Günümüzde Türk toplum ve tarihine yönelik tartışmalar giderek Batıcılığa yönelik eleştiriler olmanın ötesinde Anadolu Türklüğünün varlığının tartışılmasına dönüşmüştür. Küresel imparatorluk düzeninde Türkiye'nin tarihi birikimi ve toplum potansiyelini belirsizleştiren, kimliğini inkara dayalı yeni açılımlar Anadolu Türklüğünün potansiyelini, imkanlarını değerlendirme değil, engelleme çabasını belirtmektedir. Türkiye'nin geçmişten günümüze konumu ve rolü önemlidir. Küresel imparatorluk düzeninin esas sorunu ve kilidi Türkiye'dir. Türkiye'nin oynayabileceği rolü belirsizleştirmek, dağıtmak bu nedenle zorunlu olarak görülmektedir. XIX. yüzyılda Osmanlı'nın rolü ve tasfiyesine ilişkin tartışmalara benzer biçimde günümüzde Türkiye'nin rolü ve varlığı tartışmalıdır. Avrupa, Rusya, Hindistan, Çin ve Japonya'nın haraççı küresel dünya egemenlik ilişkilerinde egemen düzeni etkilemeyen toplum üstü, bölgesel alt sistemler oluşturmaya izin verilmiştir. Ancak Türkiye'nin bağlı olduğu bölgede bu yönde bir alt sistem oluşturma ve Türkiye'ye bu yönde bir rol verme çabası yoktur.¹³ Tam tersine bu yönde belli engellemelerden ve birbirine karşı mutlak kimlik konumlandırılmasıyla geleneksel Osmanlı tarihi-coğrafyası farklılaştırılmakta ve parçalanmaktadır. Balkanlarda, Kafkasya'da, Orta Doğu'daki yeni düzenlemelerden sonra sıra Türkiye'ye gelmiştir. Günümüzde Osmanlı tarihi-coğrafyası istikrarsızlaştırılmakta, bölgesel ve siyasi olarak bir "kaos coğrafyası"na dönüşmekte, Türkiye'nin de katıldığı "Orta Doğu'nun Balkanlaşması" olayı ortaya çıkmaktadır. Küresel imparatorluk düzeninde en büyük engel eski Osmanlı coğrafyası ve bu coğrafyanın sahip olduğu tarihsel birikimdir. Etnik, mezheplere dayalı devletçikler veya devletsizleştirme projesiyle veya yerel, bölgesel birbirine karşı kimliklere dayalı devletsiz demokrasi / egemenlik anlayışıyla potansiyel olarak yeni gelişmelere direnç gösterecek tüm unsurlar birbirine karşı konumlandırılmaktadır. Türkiye'nin son dönemde sözü edilen küresel düzene uyumunu ve açılımlarını bu açıdan değerlendirmek gerekir. Post-sosyalizmin post milliyetçilik olarak sefaleti bu açıdan uyarıcıdır. *"Küresel düzeyde öngörülen açılımlarla, devletsiz demokrasi/egemenlik projesiyle Türkiye elinde bulunan imkanları değerlendiriyor mu, yoksa Türkiye'nin toplumlar arası ilişkilerde üstlenebileceği öncü yeri ve rolü engelleniyor mu?"* Soruyu başka bir biçimde de sorabiliriz. *"Türkiye'nin çıkarları ve üstleneceği rol küresel imparatorluk düzeni içinde yer almak mıdır, yoksa kendi tarihi birikimine ve rolüne uygun Doğu adına yeni bir toplumlar arası ilişkiler düzenini, özgürleşme ve dayanışma cephesini savunmak mıdır?"* Esas soru budur.

¹³ Bunun bir yolu Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin kapısına bağlanmasıdır. Ne içerde, ne de dışarıda bir konum verilerek kapı önünde belirsiz bir konumda bekletilmesidir.